

Alkole ilişkin hukuk kuralları ve günlük tartışmalara kısa bir bakış

Bahattin Duman

1962 yılında Bolu, Göynük'te doğdu. 1986 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Serbest avukatlık (1988), Türkiye Vagon San. AŞ avukatlığı (1988-1993), Sakarya Üniversitesi'nde avukatlık ve Hukuk Müşavirliği (1993-2005), TRT'de 1. Hukuk Müşaviri (2005-2009), Yükseköğretim Kurulu 1. Hukuk Müşavirliği (2010) görevlerinde bulundu. 1996-2005 yılları arasında Sakarya Üniversitesi'nde Çevre Hukuku dersleri verdi. Halen TRT'de Müşavir olarak görev yapmaktadır. Çeşitli hukuk kitapları vardır. Evlidir ve iki çocuk sahibidir.

Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu'nun yayımladığı, *Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkilerin Satışına ve Sunumuna İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik* 7 Ocak 2011 günü Resmi Gazete'de yayınlandı, ortalık da karıştı. Kimi çevreler, "gizli ajandasında alkölü

yasaklama amacının da yer aldığı" iddiasıyla hükümeti yıllardır suçluyor. Bugüne kadar bu iddialara pek aldırın olmamıştı. Yönetmeliğin yayımlanmasının ardından gazete yazarlarının bu iddia- da bulunan bir kısmı, "Bakin gördünüz mü, zaten biz söylemiştik bunların asıl niyeti ortaya çıktı" türünden (1-5), bir diğer kısmı "Siz alkölü kısıtlarsanız uyuşturucu kullanımı yaygınlaşır, daha

kötü sonuçlar doğar" türünden (6-7) açıklamalarda bulundu, yazılar yazdı.

Bir kısmı ise alkölün verdiği zevki -hem de sağlığına zararlı olduğu için doktorunun yasakladığını anlattıktan sonra- anlatan yazılar (8-11) yazdılar. Bunlar, öteden beri toplumumuzun önemli bir kesiminin medyadan ve sağdan soldan duyduklarıyla kanaat

Yönetmelik gerçekte ne getiriyor? Her türlü düğün veya kutlama organizasyonlarında, düğün veya kutlama sahibinin içkiyi kendisinin temin etmesi ve yetkili mercilerden izin alması halinde içki servisi yapılabilir. 18 yaşını doldurmuş herkese içki satışı veya sunumu yapılabilir. Tütün mamulleri, sadece işyeri içinde dışarıdan görünmeyen ayrı bir bölümde teşhir edilip satılabilir. Radyo, televizyon gibi yayın araçları hariç gazete, dergi vb. basılı yollarla ve internet yoluyla alkol reklamı yine yapılabilir.

sahibi olma alışkanlığını sürdürdüğü varsayımıyla toplum mühendisliği görevine devam ediyorlar. Eleştirilerde bazı doğruların yer alması, bu genel tespiti değiştirmiyor. Neyse ki siyasi aktörler sağduyulu bir tutum izlediler ve genel olarak alkolün zararına vurgu yapan demeçler verdiler.

Konuya açıklık getirmek üzere, öncelikle Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu ve mevzuatı hakkında kısa bilgiler verelim. Kurum, 3.1.2002 tarih ve 4733 Sayılı Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile idari ve mali özerkliğe sahip olarak kurulmuştur. Kurumun karar organı, Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurulu'dur. Kurul üyeleri 5 yıllık süreyle görev yapmak üzere seçilir. Kurul üyelerinin görev süreleri dolmadan görevlerine son verilemez. Kurulun görevleri arasında, tütün ve alkol tüketiminden

kaynaklanan kamusal, toplumsal ya da tıbbi nitelikteki her türlü zararlı etkileri önleyecek düzenlemeleri yapmak, bunlarla ilgili kararları almak, kanunun uygulanmasıyla ilgili sektörel düzenlemeler yapmak, 4250 sayılı *İspirto ve İspirtolu İçkiler İhisi Kanunu* ve diğer kanunlar ile Genel Müdürlüğe verilmiş olan görevleri yürütmek, gerekli yönetmelikleri çıkarmak gibi hususlar bulunmakta. Bu arada Kanunun, Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetleri döneminden önceki koalisyon hükümeti tarafından çıkarıldığı belirtilim. Alkolle ilgili düzenlemelerin asıl yapıldığı, tekelciliğin ve birçok kısıtlamanın yer aldığı *İspirto ve İspirtolu İçkiler İhisi Kanunu* ise ilk haliyle 1926 yılında, daha sonra 1942 yılında tek parti iktidarı döneminde çıkarılmıştır. 2003 ve 2004 yıllarında kanunda yapılan değişikliklerle bir kısıtlama getirilmediği gibi, tekelci uygulamaları kaldıran hükümler konulmuştur.

Anayasamızın 58'inci maddesinde, "Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden ve benzeri kötü alışkanlıklardan korumak için gerekli tedbirleri alır." diyor. Yukarıda değinilen kanunlar tütün ve alkol tüketiminden kaynaklanan kamusal, toplumsal ya da tıbbi nitelikteki her türlü zararlı etkilerin önlenmesini öngörüyor.

Düzenlemeler sadece yukarıda belirtilenlerden ibaret değil. DYP-SHP Koalisyon Hükümetinin işbaşında bulunduğu 1994 yılında kabul edilen 3984 sayılı *Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun* 22. Maddesinde "Alkol ve tütün ürünleri reklamlarına izin verilemez." hükmü getirilmiş, aynı hüküm *TRT Reklam Yönetmeliğinde* tekrar edilmiştir. Ayrıca çeşitli dönemlerde alkol ve tütünle ilgili halen yürürlükte bulunan çok sayıda yönetmelik yayımlanmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü'ne üye devletler tarafından mutabık kalınan, *Gençler ve Alkol Üzerine Bildirgede*; "Alkol tüketen genç sayısını önemli ölçüde azaltmak, gençlerin içkiye başlama yaşını geciktirmek, gençler arasında yüksek riskli alkol tüketiminin meydana gelmesini ve sıklığını önemli ölçüde azaltmak, özel olaylara vurgu yapılarak alkolün teşvik edilmesi, bedava dağıtımı, reklamları, sponsorlukları ve kolay ulaşılabilirlik durumları ile ilişkili olarak gençlerin içmeleri yönünde yapılan baskıları azaltmak" temel hedef olarak benimseniyor.

Dünya Sağlık Örgütü *Avrupa Bölgesinde Alkol Politikaları Çerçevesi*, *Alkol Konusunda Avrupa Sözleşmesi*, Dünya Sağlık Örgütü-EURO Üye ül-

kelerince alkol tüketimini azaltmayı amaçlayan ve tehlikeli içki alışkanlıkları ile mücadele için tedbirler içeren Dünya Sağlık Örgütü-EURO Bölgesel Komitesi *Alkol Politikası Çerçevesi*, Avrupa Birliği, "alkollü içkilere ilişkin her türlü reklâm, sponsorluk, televizyon üzerinden satış gibi görsel-işitsel ticari unsurlar özellikle 18 yaşından küçüklerin hedef alınamayacağına, bu içeceklerin ölçüsüzce tüketiminin özendirilemeyeceğine, alkollü içkilere yönelik televizyon reklâm ve televizyon üzerinden satışların belli kriterlere uygun olmak zorunda olduğuna" dair 2010 Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri AB Direktifi, "genç ve çocukların yer aldığı organizasyonlarda reklam ve promosyon yapılmamasına dair" 2001/458/EC sayılı Konsey Tavsiye Kararı, her çeşit alkollü içeceğin reklâmı ve teale-ışverişini kısıtlayıcı kuralları getiren *Avrupa Konseyi Değiştirilmiş Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Konvansiyonu* ve daha bir çok belgede özellikle genç insanların alkolden ve alkole özendirilecek reklam, organizasyon ve sponsorluklar ile benzeri durumları engelleme ve önlem almaya ilişkin kararlar yer alıyor.

Yine Türkiye'nin de onayladığı, *Dünya Sağlık Örgütü Tütün Kontrolü Çerçeve Milletlerarası Sözleşmesi* tütün salgınının ve yol açtığı zararların önlenmesine yönelik hükümler içeriyor. ABD, Almanya, Belçika, Fransa, Hindistan, İngiltere, İrlanda, İtalya ve diğer birçok ülkede alkol ve tütün konusunda, bir kısmı ülkemizden daha ağır kısıtlamalar içeren hukuki düzenlemeler yapılmıştır.

Lafı fazla uzatmadan diyebiliriz ki, bir öncekinin gelişmiş hali olan tartışma konusu yeni yönetmelik, yukarıda temel amacı özetlenen uluslararası ve iç hukukun gerektirdiği anlayışa yaklaşılmaya çalışmıştır. Yönetmelik tüketiciyi kısıtlamak yerine, tüketimi özendirilecek reklam, sponsorluk, kampanya, teşvik gibi yöntemlere disiplin getirilmesi, alkolün gençler ve özellikle çocuklar açısından kolay ulaşılabilir olmaktan çıkarılması, sağlığa zararı yönünden gerekli uyarı ve bildirimlerin yapılması gibi hususlara öncelik vermiştir. Elbette, bütün bunlar yapılırken, özellikle ticari yönden çıkarı zarar göreceği endişesi taşıyanlar olacaktır. Hatta bunlara, sağlığının korunması olarak değil de yaşam biçimine müdahale olarak görenler de katılabilir. Sonuçta bu kadar netameli bir konuda kimseyi incitmeden düzenleme yapmak mümkün değildir. Hele hele kapitalist ekonominin hâkim olduğu, yaşama biçimi farklılıklarının bulunduğu bir toplumda, yapılan düzenlemelerden

rahatsız olan ve bunların hayata geçmemesi için, örneklerini gördüğümüz türden mücadele verenlerin bulunması şaşırtıcı olmasa gerek.

Pekiye, sözü edilen Yönetmelik gerçekte ne getiriyor? İddialar ne derece doğru? Yönetmeliğe hızlıca bir göz atarak işin özüne değinmeye çalışalım. Her şeyden önce içki satışı yapılan yerler açısından değişen kayda değer bir değişiklik yok. Açıkta alkollü içki satışı önceden de ruhsata tabi idi, şimdi de öyle. Sadece bu konuya biraz daha açıklık getirilmiş oldu. Her türlü düğün veya kutlama organizasyonlarında, düğün veya kutlama sahibinin içkiyi kendisinin temin etmesi ve yetkili mercilerden izin alması halinde içki servisi yapılabilir. 18 yaşını doldurmuş herkese içki satışı veya sunumu yapılabilir. Satış ruhsatına sahip olanlar posta internet ve benzeri dağıtım yöntemleriyle satış yapabilir. Ancak tabii ki alkolle ilgisi olmayan internet sayfalarından içki satışı yapılamıyor. Tütün mamulleri, sadece işyeri içinde dışarıdan görünmeyen ayrı bir bölümde teşhir edilip satılabilir. Tütün ve alkol ürünlerine ait bölümler çocuklara hitap eden ürünlerle yan yana olamıyor. Radyo, televizyon gibi yayın araçları hariç gazete, dergi vb. basılı yollarla ve internet yoluyla alkol reklamı yine yapılabiliyor. Bunun dışındaki yenilikler, yukarıda belirttiğimiz gibi, daha çok teşvik edici ve özendirici olmayı engelleme amaçlı hükümlerden oluşuyor.

Eleştiri yapanların ileri sürdüğü hususların çoğunun yanlış bilgiye dayandığını, böylece görmüş oluyoruz. Öte yandan, Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu'nun açıkladığına göre; Türkiye'de alkollü içki satışı ABD ve Avrupa ülkelerinden daha kolay. Yukarıda belirttiğimiz gibi, ülkemizde 18 yaşını dolduranlara sorgusuz sualsiz içki satışı yapılabilirken ABD'de 21 yaşını doldurmayanlara içki satılmıyor, doldurmuş olanlara bile kimlik kontrolü ile satılıyor. Türkiye'de 2003'te 500 milyon litre olan tüketim, 2009 yılında 1 milyar 79 milyon litreye yükselmiştir. Avrupa ülkeleriyle yapılan kıyaslamalar ise tek başına doğruyu yansıtmıyor. Türkiye'de Avrupa'dan farklı olarak, halkın önemli bir kısmının dini inançlar sebebiyle ağzına hiç içki koymadığı gerçeği göz ardı ediliyor. Bütün bunlara rağmen kişi başı 15 litreye varan yıllık alkol tüketimi, hiç de azımsanacak bir rakam değil. Asıl vahim olan ise alkol alışkanlığının giderek artan bir seyir izlemesi. Kanaatimce eleştirel yaklaşanlar da daha insafli bir şekilde gidişatın vahametini görmeli. Gençlerimiz için

tehlike çok. Ama başka tehlikeler var diye alkol ve tütünü hafife alma hakkımız yok. Bundan dolayıdır ki, koalisyon hükümeti 2001 yılında 4773 sayılı Kanunda yaptığı değişikliklerle bugünkü Yönetmelikle getirilen önlemlerin alınmasını sağlayacak hukuki temeli oluşturmuştur. Dolayısıyla yaşama biçimlerini, alkole bakışındaki dini hassasiyetini ve benzeri konuları gerekçe yaparak, bu Yönetmeliği "AK Parti düşmanlığı"na kurban etmeye çalışanların tezleri inandırıcı değil.

Burada şu tespiti yapmadan geçemeyeceğim. Konuya ilişkin İslâm dini hükümlerini bile bile, içkiyi övdüğü yazıya hadisi başlık yaparak insanımızı tahkir etmek; yetinmeyip zarar vermeyecek miktara ilişkin doz ayarı tavsiyesinde bulunarak aynı anda hem doktorluk, hem eczacılık hüneri (!) gösterecek kadar tıbbi hafife almak; problemlere yaklaşımda ciddi bir duyarsızlık ve sağlıksızlık işareti. Alkolün yol açtığı sosyal faciaları, ölümleri, hastalıkları, doğrudan veya dolaylı ekonomik kayıpları duymayan bilmeyen kaldı mı? İçinde yer aldıkları medyada buna ilişkin haber, dizi ve parodiler her gün karşımıza çıkmakta. Pek çok insan alkollü halde kameralardan gizlenmeye çalışırken aynı medya tarafından görüntülenmekte, böylece o kişilerin uygun olmayan bir davranış içinde olduğu izleyiciye gösterilmektedir. Öyleyse sergiledikleri tutum başka neyle izah edilebilir?

İnsanımızı tek tek bireyler olarak yanlışı seçme hakkı da dahil özgür bırakalım. Ama çocuk ve gençlerimizden başlayarak toplumumuzu koruma ve zararlı olana karşı bilinçlendirme kararlılığımızdan da vazgeçmeyelim. O halde Yönetmeliği de bu kapsamda değerlendirerek savunalım ve varsa hatalı düzenlemelere karşı eleştirelim. Ama insan hak ve özgürlüğünden yanaymış gibi yapıp, insanı yok eden nesnelere övgü de dizmeyelim.

Kaynaklar

- 1) Mert Ali Başarır, Yine yeşillendi AKP Hükümeti, 13 Ocak 2011, Posta
- 2) Aydın Ayaydın, Alkollü içki yönetmeliğine neden siyasetçi cevap verir, 26.1.2011, Vatan
- 3) Tufan Türeç, İktidar ahlakı ve gençleri koruyormuş, 14 Ocak 2011, Hürriyet
- 4) Meral Tamer, Milliyet'in web sitesi şarap reklamı alabilir mi, 19.01.2011, Milliyet
- 5) Melih Aşık, Alkol ve ibadet, 16.01.2011, Milliyet
- 6) Ertuğrul Özkök, Rıhtım İmparatorluğu A.Ş., 13.1.2011, Hürriyet
- 7) Çetin Altan, Şeytanın gör dediği, Ekşi boza,

Ülkemizde 18 yaşını dolduranlara sorgusuz sualsiz içki satışı yapılabilirken ABD'de 21 yaşını doldurmayanlara içki satılmıyor, doldurmuş olanlara bile kimlik kontrolü ile satılıyor. Türkiye'de 2003'te 500 milyon litre olan tüketim, 2009 yılında 1 milyar 79 milyon litreye yükselmiştir. Avrupa ülkeleriyle yapılan kıyaslamalar ise tek başına doğruyu yansıtmıyor. Türkiye'de Avrupa'dan farklı olarak, halkın önemli bir kısmının dini inançlar sebebiyle ağzına hiç içki koymadığı gerçeği göz ardı ediliyor.

27 Ocak 2011 Milliyet

8) Hadi Uluengin, İçkiye, Bektaşî'ye ve zaptiye-ye dair, 19.1.2011, Hürriyet

9) Mehmet Coşkundeniz, Adın aşk olsun kadehin aşk dolsun, 16 Ocak 2011, Posta

10) Candaş Tolga Işık, Alkol bütün kötülüklerin atasıdır, 13 Ocak 2011, Posta

11) Reha Muhtar, Bu ülkede alkolik değil melankolik var, 19.01.2011, Vatan